

Brynhild Broch

Født 1926 i Nedstrand

Ugift

Realskole, handelskole

Bibliotekar

Brynhild på Biblå» hadde oppvekstårene på kommunegården Varatun, ikke på grunn av vanskelig barndom, men fordi foreldrene var bestyrerpar der. Hun oppdaget tidlig gleden og utfordringen som lå i å kunne lese. Etter krigen skaffet hun seg bibliotek-utdannelse med brevkurs og har arbeidet på Sandnes bibliotek i mer enn 50 år. Hennes utholdenhet har også kommet mange til nytte ved frivillig engasjement i Sandnes Røde Kors. Først var hun aktiv i hjelpekorpsset i en 40-årsperiode. Så gikk hun over til besøkstjenesten. Her har hun vært en kjær frivillig drivkraft gjennom mange år.

ET SNEV AV RYFYLKE

Jeg er født på Nedstrand, der foreldrene mine forpakkete prestegården. Jeg var bare ett år gammel og hadde så vidt fått øynene opp for Ryfylke, da foreldrene mine mente at fremtiden lå i Sandnes.

Far hadde en merkelig utdannelse. Han var født i Amerika, i Sør-Dakota og kom til Sandnes som 15-16-åring. Da hadde han gjort unna halve middelskolen på Hamar. Han fortsatte skolegangen og tok midtelskoleeksamen i Sandnes. En onkel var jernbanesjef i Stavanger, og faren var Ejvind Broch, sokneprest i Klepp. Senere tok far et år på Treider handelsskole i Oslo og to år på Vinterlandbruksskolen i Oslo. Far og mor giftet seg i 1923. Mor var fra Kleppe, datter til lensmann Carlsen i Klepp. Der var det lensmenn i fem generasjoner, bestefar var den fjerde.

Prestesønnen og lensmannsdatteren, det var foreldrene mine, som var nygifte i de ringe 1920-årene. Jobbmarkedet var vanskelig, men de fikk forpakte en større gård, av alle steder i Nedstrand. Tre til fire år senere ble det ledig jobb på kommunegården på Varatun. Far fikk bestyrerstillingen, og mor ble styrerinne, for hun var jo oppvokst på storgård på Jæren. Jeg husker vi hadde alltid to jenter og to drenger. Vi bodde i et stort hus og hadde ene fløyen med to stuer og tre soverom. Jentene, drengene og mange andre bodde i samme huset. De avverterte aldri etter hjelp, for det var alltid noen som hadde en søster eller bror som ville ha jobb om det skulle bli noe ledig. Lønnen for tjenestjentene var forresten en tier mer i månedslønn enn det som gjaldt i Sandnes sentrum.

*Brynhild som søndagskledd småjente, ca. 1930.
Fotografi: privat eie, fotograf ukjent*

Sandnes kommune eide gården, selv om den lå i Høyland. Det var valgfritt om barna ville ta folkeskolen gratis i Sandnes. Slik ble det. Vi barna gikk daglig til skolen i Langgata. På Varatun var det overvekt av koner og barn, og vi var alltid omtrent 10 skoleunger. Dagens aviser fikk vi først dagen etterpå. Det likte jeg ikke. Derfor syklet jeg til sentrum og hentet avisen. Mange sa de

husket meg fra den tiden jeg satt på en steingard oppe på Trones og leste avisen. Jeg klarte ikke å vente, men måtte få med meg nyhetene før jeg kom heim. Et annet barndomsminne er at det alltid vanket barnebøker under juletreet. Det var ikke så vanlig for andre barn.

På Jæren hadde vi slekt. Mor sine folk var Mossige, Åse og Carlsen, og hun hadde femti søskenbarn, mens far bare hadde fem. Morfar var lensmann i Klepp, og han bodde i et langt hvitt hus. Det var spesielt, med fire stuer i lengden, innlagt bad og fengsel i kjelleren. Ved lufting av de innsatte måtte naboene komme for å hjelpe til. Han hadde bil alt i 1920-åra. Jeg var med og sprang ut og åpnet grindene. Det var stas. Men kom vi til ei grind der ungene alt var på plass, satt jeg rolig og ble betjent av andre. Farfar, soknepresten, forlot Klepp i 1932 og overtok prestestilling i Hisøy. Han var

Søskenflokket samlet mellom foreldrene, Dagny og Lars. Bak står Anna, i midten Brynhild og Ejvind, i midten framme, Kristine. Fotografi: privat eie, fotograf ukjent

av den oppfatningen at prestene ikke måtte gro fast, men gjerne flytte på seg hvert tiende år. For oss barna var det stor stas å få reise med «Jadarland» til Arendal på sommerbesøk. Der tok vi inn hos faster, som bodde ved sjøen.

Kommunegården på Soma hørte til Høyland kommune, og andre nabokommuner hadde sine respektive kommunegårder. Bestyrerne holdt sammen og utvekslet erfaringer. Foreldrene mine ble værende som bestyrerpar i 14 år.

FLYTTER TIL GAMLA GANNSHUSET, LANGGATA 98

Så en dag i første del av krigen flyttet vi til Gamla Gannshuset. Far hadde fått seg ny jobb. Han var blitt sjef for biblioteket. Han var jo ikke utdannet bibliotekar, men han hadde erfaring fra å lese mye. Jeg var begynt på realskolen og fikk kortere skolevei. Dette var første kullet med realskole, og den avløste middelskolen, som hadde hatt lang tradisjon i Sandnes. Likevel var jeg ikke fornøyd, for det var alltid støy og uro rundt den nye boligen. Jeg ville helst tilbake til roen på Varatun, for der hadde vi hatt det godt. Det gamle Gannshuset var koselig. Stedet var sentralt, og mange kom og skulle overnatte hos oss. Stua var oppe på salen. Jeg må innrømme at det ble et fint miljø for de eldre møblene våre. Et skatoll hadde stått på Fredriksten festning. Bestefar til far var kommandant der. I dag har jeg overtatt det omtalte skatollet og et annet antikvarisk skap, som har hørt til slekten i mer enn hundre år. Gamle møbler styrker slektsfølelsen.

Etter realskolen tok jeg handelsskole. En periode hadde jeg så lett for å besvime, og det syntes de andre

var spennende. Da ble det rekvirert taxi som kjørte meg hjem, og mor måtte betale tre kroner. Det skjedde også under eksamen i handelsfag. «Ka e' dette for noge?», sa dr. Øglænd. «Eg har bare besvimt.» «Du må jo feila noge.» «Eg e' alltid blodfattige.» «Må få 'na hjem.» «Nei, eg ska ta eksamen først.» Og eksamen, det fikk jeg.

BIBLIOTEKUTDANNING

Krigen var slutt. Dr. Svabo mente jeg trengte hvile og anbefalte Østlandet. Jeg reiste til Asker og skulle hente inn krefter hos en god venninne av mor. Oppholdet varte i tre måneder. Høsten etter Osloturen begynte jeg hos Bokhandler Dahle, solgte bøker og var der en vinter. Jeg var bestemt på å ville gå i min fars fotspor. Jeg hadde faktisk alt begynt i deltidsstilling på biblioteket under krigen og fortsatte i full stilling fra 1946. Var selv svært glad i å lese, ikke minst aviser.

Samtidig som jeg fikk en fot innenfor biblioteket, startet jeg opp med korrespondansebrev for å skaffe meg bibliotekarutdanning. Dette var et helt nytt tilbud. Første brevkurset var 24 brev, og disse ble sendt til Oslo, der de ble rettet og sendt tilbake til meg. Senere fortsatte jeg med fire nye kurs, med én og to ukers opphold i Oslo. Reisene fikk jeg dekket, pluss diett på fattige kr 30 pr. døgn. Da hjalp det på budsjettet mitt å kunne ta inn hos kjentfolk. Etter en to-treårs periode kunne jeg skilte med å ha dokument som viser at jeg var fullverdig bibliotekar. Far fortsatte som sjeffen. Han hadde egentlig ingen topplønn, selv om det kom seg etter hvert. Han gjorde mye gratisarbeid på kveldene, var opptatt av folkeopplysning og holdt mange gratis kurs. Han fikk til alle ting. For meg var han en god læremester.

BIBLIOTEKET VINNER TERRENG

Første tiden var biblioteket i gamleskolen, nord i Langgata. Vi disponerte 30-40 kvadratmeter. Barneskolen og lærerværelse var i samme bygget. På den tiden var det begrenset åpningstid, og kveldsåpent til kl. 19.00 en dag i uken. Men i løpet av 1946 flyttet vi inn i nye lokaler, i Rådhuset i Olav Kyrresgate. Dette var da tidens moderne anlegg, med kontor, lesesal, utlånsavdeling og magasin på loftet. Senere ble det også magasin i kjelleren. Selv sluttet jeg i 1996. Fire år senere kom biblioteket i ny bygning i Elvegata og med felles inngang med Kulturhuset.

Ganske tidlig i karrieren min la vi ukentlige turer innom Sandnes sykehus med boktrallen. Pasientene viste å verdsette besøket. Dette ble populært, og opplegget hadde jeg ansvaret for i over 40 år. Sykehuskorridorene og livet på sykehuset ble jeg grundig kjent med.

Midt på 1960-tallet hadde vi kommunesammenslåing og vår omfangsrike kommune ble delt i bydeler. Ikke alle hadde like enkel tilgang til biblioteket. Da fikk vi til en ordning med bokbuss som hadde faste ruter og faste stoppesteder ute i kommunen. Buss og sjåfør ble framskaffet fra andre kommunale avdelinger. Jeg var aktivt med i Sørødalen, Noredalen, Riska, Haga, Lutsi og Vatne.

Samtidig ble det satt fokus på barnefamilier i nybyggerstrøk. Selv om avstanden til biblioteket ikke var så uoverkommelig, kunne tidsklemmen på ettermiddagen være ganske stram for mange. Når bokbussen stopper i nærområdet, fant de fleste tid til å avlegge et besøk med småungene på slep, og fikk samtidig en liten prat med naboen. På denne måten nådde vi ut til utkanter

Brynhild Broch arbeidet i hele sitt yrkesaktive liv på biblioteket. Hun takket av i 1995. Fotografi: Sandnes Bibliotek

og ikke minst til barnefamilier. En periode hadde biblioteket egen buss med Pippi-dekorasjoner. Så sluttet vi med buss, og jeg tok i bruk privatbilen. Dermed nådde jeg ut til leseglade eldre, også på avsidesliggende steder. Jeg tok gjerne en telefon og ga beskjed om at jeg var på vei. En gang fant jeg den eldre mannen liggende død like innenfor døren ved siden av bibliotekposen. Utviklingen har gått sin gang, likeså bibliotekjentene. I senere tid er det mest eldresentrene og institusjoner som nyter godt av å få lånebøker på døra. Midt på 1990-tallet ble to av oss sendt på to datakurs for å forberede oss på dataalderen. Så takket jeg for meg, 70 år gammel.

LOSJEARBEID

Mor og far var i Losjen. I 1935 tok de i bruk et feiende flott foreningslokale i Storgata. Selv var jeg aktiv i Barne-

losjen, som ble ledet av Malena Schanche Olsen og Bertinius Svendsen. Vanligvis var det møte en gang hver uke. Jeg husker spesielt godt juletreffestene. Da ble det servert varm sjokolade. Fru Stokka, konen til handelsmannen Laurits, bestemte det, for hun var så snill.

Etter krigen blomstret Ungdomslaget i Losjen, og vi var over 100 medlemmer. Det var populær aktivitet, med flotte utflukter i nærområdet og nordover Vestlandet. Vi var langt avgårde, alltid i fint vær. Etter hvert har interessen gått tilbake. Men jeg har alltid vært avholdsmenneske.

RØDE KORS HJELPEKORPS

Jeg ble kanskje vant til at sykehussenger var en del av bibliotekhverdagen. Da Sandnes Røde Kors startet opp Hjelpekorps i 1948, var jeg ganske rask til å melde meg inn. Sandnes og Bryne begynte omtrent samtidig. Stavanger var alt i gang, og de var behjelpelige med kursing og å lære oss opp. Røde Kors hadde også en reisende, Bertelsen, stasjonert i Bergen. Hans oppgave var spesielt å støtte opp om og lære nye lokalavdelinger. Han var flink. Ganske snart kom også ungdomsavdeling og besøkstjeneste på plass. Opptakten til besøkstjenesten var byens legefruer. Jeg husker at fruene Ulland, Øglænd, Oftedal og Kvinstrand var aktive. Hjelpekorpsset fra 1948 kom noen år før den lokale foreningen.

Påskeferie i Sirdalsheiene er kanskje det folk flest forbinder med Sandnes Røde Kors. De første årene var basen vår på Fidjeland i et trekkfullt eldre forsamlingshus. Etter få år kom vi til Sinnes, stasjonert på en gammel skole uten strøm. Der måtte det fyres døgnet rundt.

De som hadde ansvaret for fyringen, sovnet gjerne i varmen. Vi hadde veldig mange fine opplevelser og godt kameratskap sammen. Enkelte episoder har bitt seg fast. Engang var vi to på vakt en påskedag, da fikk vi melding om beinbrudd inne på heia. Lange skiturer var ikke min styrke, men jeg var ikke rådløs. Det var langt å gå, men vi fikk lånt oss hest med mann, slede og filleryer til å frakte gutten ned fra heia. Den skadde var en fin ungdom. Han oiet seg bare litt. Sledeturen var langt fra behagelig, turen var lang, den gikk over stakk og stein.

Ferden videre med bil til sykehus kunne være beintøff, verken bil eller vei hadde god standard. Vi hadde ingen ambulanse. Ofte var jeg satt til jobben med å ledsage pasienten på turen til sykehus. Jeg satt på en trekrakk på golvet, mens pasienten var henvist til ei primitiv bære. Lårbeinsbrudd og kneskade kunne være veldig vondt, men det var ikke så farlig det, mente vi. Det var ikke åpne sår.

Engang hadde vi en abort, og en ung Røde Korsgutt var med. Han var beundringsverdig rolig og flink. De fleste skadetilfellene var heldigvis av det mindre alvorlige slaget.

REDNINGSAKSJONEN I KVINENOMRÅDET

Jeg var med på en redningsaksjon i Kvinenområdet. Påsken 1958 hadde to unge jenter gått seg bort i terrenget rundt Kvinen. Ganske raskt ble aksjonen trappet opp, med store mannskaper. Den lille turiststasjonen på Kvinen var uten muligheter til å servere middag til alle. Vi søkte ute i terrenget i lange dager. Våre folk, de fleste gutter i 18-19-årsalderen, falt utenfor middags-

tilbudet, men de var skrubbsultne. Selv stod jeg vakt med mat og et melkespann langt borte på skolen på Sinnes. Telefonforbindelsen som ble brukt, kunne folk flest lytte til. Ei av dem som oppfattet ropet om sultne gutter, tok telefonen og ropte utover: Sett i gang husmødre, lag mat!» Husmødrene oppfattet ropet. De var fantastiske, satte i gang, bakte brød og kokte suppe til stor glede og nytte for letemannskaper. Etter tre døgn ble jentene funnet, de var heldigvis i god form uten forfrysninger. Men guttene våre fortsatte å rope: «Brynhild, mat!»

Røde Kors-hytta på Sinnes kom midt på 1960-tallet. Det var en meget stor forbedring for oss. Her kan 60 personer overnatte, og hytta har stort kjøkken, peisestue og tekniske rom. Allerede etter tre år var vi gjeldfrie. Egil Berge fortjener honnør for det. Han styrte og førte regnskapet på overbevisende måte. Vi må heller ikke glemme at medlemmene i alle år, ikke minst i byggeperioden, la ned en iherdig dugnadsinnsats.

Veier, transport og tekniske hjelpemidler har forandret seg enormt siden vi kom på banen. Røde Kors-hytta på Sinnes har i mange år også hatt tilbud om ferieopphold for barn om sommeren, i regi av Barnehjelpen vår.

I de siste aktive årene mine konsentrerte jeg meg om besøkstjenesten. Nå heter det forresten omsorg, etter årsmøtevedtak. Her kan du faktisk gjøre en innsats, selv om du er pensjonist. Det er alltid oppmuntrende å oppleve at et lite besøk kan gi stor glede i hverdagen. For en tid tilbake hedret Røde Kors meg med æresmedlemskap. Jeg deltar fortsatt på interessante møter og tilstelninger.

BOLIGBYGGELAGET

I 1951 kjøpte vi leilighet i boligbyggelaget i Roald Amundsens gate. Sandnes boligbyggelag ble opprettet like etter krigen. Far hadde nok litt lyst på enebolig, men han var skeptisk til lån og egeninnsats. Jeg bodde sammen med foreldrene noen år, og fant meg så godt til rette med borettslaget at neste stopp for meg ble nytt borettslag på Varatun. Da boligbyggelaget i begynnelsen av 1980-tallet satset på høgblokker i Gannsområdet, meldte jeg min interesse, for det kunne være praktisk å bo nærmere sentrum. Innskuddet den gang var kr 54 000. I dag er taksten over 2 millioner kroner. Jeg synes synd på de unge som skal skaffe seg leilighet. Vi hadde forresten nettopp loppemarked her i blokka, med møbler, lamper, tekniske hjelpemidler, dyner og senger. Det var ikke mange unge som møtte opp. Mye ble stående igjen til Fretex, men vi fikk våre vel kr 30 000.

ALDERDOM

Jeg var i fullt arbeid til jeg var 70 år. Da var jeg frisk. For fem år siden fikk jeg konstatert Parkinson. Den lidelsen kan jeg ikke bli kvitt. To ukedager er jeg på Lura bo- og aktivitetssenter. Ellers bor jeg her i tolvte etasje og har drømmeutsikt. I første etasje er Gandsfjord Seniorcenter med aktiviteter og servering. De serverer middag tirsdager og fredager, lunsjbuffé på onsdag og smårett på torsdag. Hjemmesykepleien ser til at jeg får nødvendig mat og stell. I fjor brakk jeg det ene lårbeinet i mai, det andre tre måneder senere. Siste gangen ringte jeg selv til legevakten, kjente det var brudd, «må

te sykehuset og ta røntgen, send en ambulanse.» De sendte ambulanse, og avgårde bar det. Men det beste av alt: En yngre kamerat ringte tilfeldigvis umiddelbart før ambulansefolkene skulle frakte meg ut. Han satte seg i bilen og slo følge. Det er alltid fint å ha selskap når vi må regne med venting i sykehusgangene i sene kveldstimer. For meg var dette femte bruddet, og jeg kjenner til ortopedisk avdeling. Operasjon og opptrening gikk greit. Med rullator tar jeg meg fram med små skritt.

Svært mange kjenner «Brynhild på Biblå», som har vært et kjært kallenavn i mange år. Jeg har alltid hatt mange venner, både yngre og eldre, og liker å ta vare på vennskapet. I årenes løp har jeg feiret fire 100-årsdager, blant andre Ingvald Anfinson i 1970 og svigerdatteren Sara Anfinson i 1991. Da jeg kom inn i stuen hans Ingvald, satt presten ved siden hans, men straks jubilanten fikk øye på meg kvedet han: «Ja, henne har jeg ventet på så lenge.» Da svigerfaren rundet 100 år, var Sara en aldrende kvinne. Hun var noen år eldre enn mannen sin. Jeg følte i grunnen at Sara og svigerfaren var omtrent jevngamle. Sara ble 103 år. Ei annen jeg hedret på 100-årsdagen var Gunda, hun ble hele 107 år. I dag vet jeg å verdsette de yngre pensjonistene fra Røde Kors, som ringer meg opp for å prate og gjerne tilby en tjeneste.